

จารึกพ่อขุนรามคำแหง

ถึมค้ำอชฌมาย

ของ หลวงวชิตรวทการ

คณธรัฐมนตรี

พิมพ์แจกในงานกฐินพระราชทาน

ณวัดปฐมกถการาม

ณวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

พิมพ์จำนวน ๒๕๐๐ ฉบับ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์

เจ้าพนักงานหอสมุด

คำนำ

ในการทอดกฐินครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ขอให้หลวง
วิจิตรวาทการ อธิบดีกรมศิลปากร เลือกรวบรวมเรื่อง
ใดเรื่องหนึ่งให้ตามแต่จะเห็นสมควร เพื่อพิมพ์แจก
แก่ผู้มาช่วยหัดและอนุโมทนาตั้งที่ท่ามาแต่ในวัด
อื่นๆ หลวงวิจิตรวาทการได้เลือก "จารึกพ่อขุน
รามคำแหง" พร้อมทั้งคำอธิบายที่หลวงวิจิตรวาท-
การทำขึ้น พิมพ์แจกในครั้ง

"จารึกพ่อขุนรามคำแหง" เป็นสิ่งสำคัญเพียงไร
หลวงวิจิตรวาทการได้อธิบายไว้ถี่ถ้วนแล้ว และ
ถึงแม้จารึกฉบับนี้จะได้เคยพิมพ์มาแล้วถึง ๒ ครั้ง ก็
ยังไม่เคยทอคำอธิบายกันอย่างละเอียดชัดเจนเหมือน
คราวนี้ ข้าพเจ้าจึงหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นคุณ
ประโยชน์แก่ผู้สนใจในการศึกษา ให้ทราบประวัติ

เจ้าพนักงานหอสมุด

ความเป็นไปของบ้านเมือง ในสมัยที่กรุงสุโขทัยเป็น
 ราชธานี และให้ทราบจริยวัตรของบรรพบุรุษที่
 ได้กระทำคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่ชาติไทย คือ
 พ่อขุนรามคำแหง พระร่วงเจ้า ความอุดมล้ำพระวิริย
 ภาพของพระองค์กระทำให้ชาติไทยรอดพ้นอันตรายของ
 ต่างต่าง และตั้งเป็นปึกแผ่นแน่นหนา สัมภวรัต
 พวกรเราจะช่วยกันรักษาความมั่นคงของชาติ และ
 เกียรติของไทยไว้ให้เหมือนอย่างพ่อขุนรามคำแหง
 พระร่วงเจ้าได้ทรงทำมาแต่

อันหนึ่งคือเรื่องนี้เป็นเอกสารสำคัญ หาดวง
 วิจิตรวาทการเห็นว่าควรจะได้พิมพ์ใน โรงพิมพ์ที่มี
 มียศ นายกิม หงศักดิ์ธรรม เจ้าของโรงพิมพ์
 พระจันทร์ได้ทราบความเรื่องนี้ ก็รับเข้าไปพิมพ์ช่วย
 เป็นสงวนกุศลในงานพระกุศลงานครั้ง^{๕๕} โดยไม่คิดราคา
 ข้างพิมพ์ใจของโรงพิมพ์พระจันทร์ที่ได้เข้า
 มีส่วนในกุศลบุญราศีครั้ง^{๕๕} ซึ่งเป็นองค์พระยานแห่ง

เจ้าพนักงานหอสมุด

๕
ความสำคัญ ร่วมมือร่วมใจกันในกิจกรรมอันควร
อนุโมทนา

พ. อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

วังปารุสกวัน

วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗

เจ้าพนักงานหอสมุด

คำชี้แจง

เจ้าคุณพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้สั่งให้ข้าพเจ้า จัดหาต้นฉบับหนังสือพิมพ์ในงานกุฐินบิณฑิ ๔ เรื่อง ท่านได้แจ้งความประสงค์ของท่านมาให้ทราบ ๓ เรื่อง ส่วนเรื่องที่ ๔ นั้น ท่านอนุญาตให้ข้าพเจ้าเลือกเองตามความพอใจ ทั้งสามเรื่องที่ท่านแสดงความประสงค์ไว้นั้น ข้าพเจ้าได้จัดทำไปแล้ว คือ (๑) เรื่องตำนานกุฐิน ซึ่งข้าพเจ้าได้เรียบเรียงขึ้นใหม่ (๒) ประมวลสังขวาจา และ (๓) ประมวลสุนทรพจน์ ๒ เรื่อง หลังนั้น ข้าพเจ้าเป็นแต่รวบรวมของที่มีอยู่แล้ว ส่วนเรื่องที่ ๔ ซึ่งท่านเจ้าคุณนายกรัฐมนตรีได้อนุญาตให้ข้าพเจ้าเลือกตามความพอใจนั้น ข้าพเจ้าได้เลือกเอา จารึกพ่อขุนรามคำแหง ๓ พิมพ์

เจ้าพนักงานหอสมุด

พร้อมทั้งคำอธิบายของข้าพเจ้า

การที่ข้าพเจ้า เลือกรวบรวมเรื่องนำมาพิมพ์ ก็เพราะงานศิลปจารึกเป็นงานที่ข้าพเจ้ารักที่สุด ศิลปจารึกเป็นเครื่องมือที่อำนาจยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ในการศึกษาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ กล่าวโดยฉะเพาะ ศิลปจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งได้นำมาพิมพ์ในที่นี้ ก็เป็นชิ้นสำคัญที่ให้แสงสว่างแก่การศึกษาประวัติศาสตร์สยาม ตัดข้อสงสัย ทำลายข้อสันนิษฐาน ลบล้างความเดา และหักโค่นเรื่องนิยายที่เล่ากันมา โดยปราศจากความจริง ทำให้คนหลงเชื่อกันมาตั้งร้อย ๆ ปี

ศิลปจารึกของพ่อขุนรามคำแหงที่นำมาพิมพ์ไว้ในที่นี้ เป็นหลักหนึ่งในบรรดาศิลปจารึก ๒๑๐ หลักที่เรามีอยู่ ในจำนวนศิลปจารึก ๒๑๐ หลักที่เรามีอยู่นี้ ได้จัดการแปลและพิมพ์ไปแล้ว ๒๕ หลัก ซึ่งให้ประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์

เจ้าพนักงานหอสมุด

และโบราณคดีอย่างล้นเหลือ ประโยชน์แห่งศีกลา
จารึกหลักหนึ่งๆ มีอยู่เท่าไร ท่านผู้อ่านจะแล
เห็นในเมื่อได้อ่านแม้แต่หลักเดียวที่ได้พิมพ์ไว้ใน
เล่มนี้ ยังคงมีศีกลาจารึกที่เราจะต้องอ่าน และ
ทำงานกันต่อไปอีกถึง ๑๘๑ หลัก แต่การทำงาน
เรื่องศีกลาจารึกนั้น ไม่ใช่เป็นงานง่าย ๆ เพราะต้อง
คัดต้องถ่าย ต้องนั่งลูบนั่งคลำ ต้องใช้แว่น
ขยาย ต้องแปล ต้องสันนิษฐาน ต้องเทียบ
เคียง ต้องอาศัยวิชาอื่น ๆ อีกหลายอย่างเข้ามา
ช่วย และจะทำได้ในเมื่อผู้ทำมีความสุขกาย
สบายใจ ผู้ที่ใจหงุดหงิดหรือมีอะไรรบกวนให้
เดือดเนื้อร้อนใจ จะทำงานเรื่องศีกลาจารึกไม่ได้
ข้อแปลกประหลาด อีกอย่างหนึ่ง สำหรับงานศีกลา
จารึกนี้ คือเป็นงานที่จะเร่งไม่ได้ ถ้าเร่งเข้าจะผิด
หรือทำไปไม่ได้เลย อนึ่งงานศีกลาจารึกนี้ นอก
จากจะอาศัยหลักวิชาแล้ว ยังต้องอาศัยเคราะห์

ตำนานหอสมุด

โชคช่วยช่วย คือมีโชคดีโชคร้าย ค้างบางคำคิดจน
หมดกำลังสมองก็อ่านไม่ออก แต่บางทีพอเลิก
คิด หรือวางมือเสียชั่วคราว ก็บังเอิญลอยเด่น
ขึ้นมา ทำให้อ่านออกเข้าใจได้แต่ต้นจนปลาย

งานเรื่องศิลาจารึก จึงแปลผลประหลาดกว่างานทั้ง
หลายครั้งได้กล่าวมาแล้ว ผู้ที่จะทำได้จริงๆ
จะต้องเป็นผู้ที่มอบชีวิตให้แก่งานอันนี้โดยเฉพาะ
จารึกก็นำมาพิมพ์ในเล่มนี้ เรียกกันว่า จารึก
พ่อขุนรามคำแหง ซึ่งเข้าใจว่าได้เริ่มจารึกขึ้นใน
ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๒๘ ถึง ๑๘๓๕ จะเป็นปีใด เอา
เป็นแน่นอนไม่ได้ และไม่ได้อจารึกเสร็จในคราว
เดียว ในตอนหลังๆ เข้าใจว่าได้จารึกภายหลังที่
พ่อขุนรามคำแหงสิ้นพระชนม์แล้ว ความสำคัญ
ในศิลาจารึกอันนี้ คือ ในตอนต้นเป็นคำของพ่อ
ขุนรามคำแหงเอง เล่าประวัติของพระองค์ตั้งแต่
ประสูติจนเสวยราชย์ ตอนกลางเล่าถึงความเป็น

ตำนานหอสมุด

อยู่ในชีวิตของชาวสุโขทัยในครั้งนั้น ตอนที่
กล่าวถึงเกียรติคุณของพ่อขุนรามคำแหง และ
อาณาจักรศรีสขามในครั้งกระนั้น ศิลาจารึกหลัก
นี้ยังอยู่ในภาวะที่ดีที่สุดในที่ลับแลอันแตกสลาย
เพียงเล็กน้อย คงเป็นอันได้ความตลอดแต่ต้น
จนปลาย แต่ถ้าเราจะศึกษาเรื่องราวของสุโขทัย
ให้จริงจังแล้ว จะศึกษาแต่หลักนี้หลักเดียวไม่พอ
จำต้องศึกษาหลักที่ ๒ ด้วย แต่หลักที่ ๒ นั้น เสีย
ใจที่ไม่สามารถถ่ายลงในหนังสือเล่มนี้ได้ เพราะ
แม่แต่หลักเดียวเท่านั้น ก็เกือบไม่มีเวลาเพียงพอ
อยู่แล้ว

พ่อขุนรามคำแหง เป็นพระมหากษัตริย์องค์
ที่ ๓ ของประเทศสยาม และเป็นมหाराชองค์
แรกของชาติไทย ผู้ได้ทรงปลดเปลื้องชาติไทย
ให้พ้นจากแอกไกลของต่างดาว และตั้งประเทศ
สยามขึ้นเป็นปึกแผ่นแน่นอน เป็นมฤคกตก

ตำนานหอสมุด

หอดมมาถึงพวกเราในเวลา^๕ เมื่อไทยเราอพยพ
 จากดินแดนอันเคลื่อนลงมาทางใต้^๕ ดินแดน
 สุวรรณภูมิที่เราได้ตั้งเป็น ประเทศสยามในเวลา^๕
 อยู่ในอาณาภพของมอญเขมร เราเป็นคนมา
 ใหม่ เราก็ต้องทำตามอย่างคนที่เขาอยู่ก่อน เรา
 รับรองอารยธรรมของเขมรมอญมาจนเราเกือบจะ
 กลายเป็นมอญเขมรไป ภาษาต่างๆที่ใช้ในราช
 การก็ใช้ภาษาขอมอยู่เป็นส่วนมาก หนังสือที่ไทย
 เราใช้ก็เป็นหนังสือขอม แต่เปลี่ยนแปลงบ้าง
 เล็กน้อย มาถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหง ได้เกิดมี
 ความรักชาติอันแรงกล้า เมื่อได้ทรงปลดอำนาจ
 ขอมออกจากบ่าของไทยแล้ว ก็เลิกใช้ภาษาขอม
 ในทางราชการ ให้กลับไปใช้ภาษาไทยอย่างเต็มที่
 และพ่อขุนรามคำแหงก็ทรงบัญญัติอักษรไทยชนิด
 ที่อยู่ในจารึก^{๕๕} เรื่องนขาพเจ้าอชิบายไว้ส่วน
 หนึ่งในคำอธิบายจารึก วิชาเขียนหนังสือไทยที่

เจ้าพนักงานหอสมุด

พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติขึ้น เขียนสระอยู่บนหลัก
 เดียวกันกับพยัญชนะ ไม่เอาสระไว้บนไว้ล่าง
 เหมือนแบบขอม ความจริงวิธีเขียนอย่างพ่อขุน
 รามคำแหง^๕ ตรงกับแบบของยุโรป ซึ่งเป็น
 ที่น่าประหลาดใจยิ่งกว่าพ่อขุนรามคำแหงไม่รู้จัก
 หนังสือยุโรปเลย เหตุใดจึงไปมีความคิดตรง
 กันเข้าได้ ถ้าหากเราได้ใช้แบบวิธีเขียนของพ่อ
 ขุนรามคำแหงมาจนบัดนี้ ก็จะทำให้ความสะดวกแก่
 การเขียนการพิมพ์เป็นอย่างยิ่ง แต่น่าเสียดาย
 ๕.๕ ๕.๕ ๕.๕
 ที่ว่าเมื่อสนบุนญพ่อขุนรามคำแหงแล้ว ไม่มีใคร
 เข้มแข็งพอที่จะรักษาความเป็นไทยไว้โดยสมบูรณ์
 วิธีขอมได้กลับมาใหม่ และหนังสือไทยภาค
 กลับมีสระอยู่บนข้างล่างข้างตามแบบขอม ซึ่ง
 เป็นที่น่าเสียดใจอย่างยิ่ง มาถึงเวลานี้เมื่อเราอยาก
 กลับเข้าแบบเดิมของเรา ก็สายเสียแล้ว

ในการพิมพ์สถาจารักกรงน ข้าพเจ้าได้ให้

ตำนานักหอสมุด

นายฉ่ำ ทองคำวรรณ ผู้ชำนาญในการอ่านศิลาจารึก
 ลอกคัดตัวอักษรในจารึกาเนนใหม่ เพื่อให้เห็น
 ลายเส้นชัดเจนกว่าในรูปถ่าย ส่วนคำแปลลงเป็น
 ตัวอักษรไทยในปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าได้ถ่ายจาก
 ที่ศาสตราจารย์ เซเดส ทำไว้เดิม ย่อขนาดลง
 ให้เทียบกันได้ มีคำแปลลงพิศอยู่บางแห่ง
 ข้าพเจ้าได้บอกแก้ไขท้ายเล่มนี้ ก่อนที่ผู้อ่านจะ
 เทียบเคียง ขอให้พลิกไปดูคำบอกแก้ไขในหน้าสุด
 ท้ายเสียก่อน

อนึ่งการพิมพ์หนังสือเรื่องน ข้าพเจ้ามุ่งหมาย
 จะได้พิมพ์ในโรงพิมพ์กัมม่อมและคุ้นเคยกับการ
 พิมพ์เอกสารสำคัญๆ หรือภาษาโบราณมาแล้ว
 เพราะการพิมพ์หนังสือชนิดนี้ ต้องการความประ
 ณีตบรรจง และความสามารถในเชิงเรียงในเชิง
 พิมพ์ เมื่อข้าพเจ้ากำลังปรารถนาโรงพิมพ์ที่มี
 ลักษณะอย่างนี้อยู่ นายกิม หงส์ลดารมภ์ เจ้า

เจ้าพนักงานหอสมุด

ของโรงพิมพ์พระจันทร์ได้ทราบ ก็รับเอาไปพิมพ์
เพื่อช่วยในงานกุศลของเจ้าคุณนายกรัชมุนตรี โดย
ไม่คิดมูลค่าอย่างหนึ่งอย่างใด

ศิลาจารึกหลักนี้ ได้เคยพิมพ์มาแล้ว ๒ ครั้ง
แต่ในครั้งนี้ได้ทำให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือทำคำ
อธิบายไว้อย่างละเอียด และหาทางให้ความ
สะดวกแก่ผู้ศึกษาด้วย

การพิมพ์ได้จัดลำดับดังนี้

๑. พิมพ์ตัวอักษรที่คัดจำลองจากศิลาจารึกอัน
แท้จริงไว้ในหน้าซ้าย
๒. พิมพ์คำแปล คือแปลอักษรเดิมเป็น
อักษรที่ใช้เวลานี้ไว้ในหน้าขวาให้ตรงกัน เพื่อให้
อ่านเทียบกันได้ง่าย
๓. ในตอนต่อจากนั้นไป ข้าพเจ้าได้หยิบชิ้น
มาเป็นวรรคๆ เขียนเสียใหม่ให้เป็นการง่าย
สำหรับผู้อ่านสมัยนี้ และข้าพเจ้าได้ทำคำอธิบาย

ตำนานหอสมุด

ไว้เป็นตอน ๆ แต่ถึงแม้จะพยายามเพียงไร ก็
ยังคงมีอยู่ ๒-๓ คำที่ข้าพเจ้าไม่เข้าใจ ได้หมาย
เหตุไว้ในคำอธิบายของข้าพเจ้าว่า คำนั้น ๆ ไม่
สามารถจะเอาความได้

เมื่อได้ทำมาสามชั้นเช่นนี้ ก็นับว่าได้ทำงาน
เกือบครบบริบูรณ์สำหรับศิลาจารึกหลักนี้ คง
เหลืองานที่จะต้องทำต่อไปข้างหน้าเป็นชั้นที่ ๔ คือ
พิจารณาข้อความเหล่านั้นในเชิง ประวัติศาสตร์
เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และ
อักษรศาสตร์ แต่ทั้งนี้ผู้รอบรู้ในวิชาเหล่านี้จะ
ต้องช่วยกันหลาย ๆ คน และงานชนิดนี้จะสำเร็จ
ได้ในเมื่อตกไปถึงมือราชบัณฑิตยสถาน

ถ้าหากเราได้ทำงานทั้ง ๔ ชั้นนี้ให้สำเร็จไปใน
ศิลาจารึกทุก ๆ อันแล้ว เราก็จะมีชุมชนทรัพย์อัน
มั่งคั่ง สำหรับการศึกษาให้ รู้ความเป็นจริงของบ้าน
เกิดเมืองนอนอันเป็นที่รักของเรา แต่ตราบใดเรา

เจ้าพนักงานหอสมุด

ยังทำงานเรื่องศิลาจารึกให้ถึงขั้นนี้ไม่ได้ ครอบ
นั้นเราก็ยังไม่สามารถเขียนประวัติศาสตร์สยามให้
ถูกต้องถ่องแท้.

ถ้าหนังสือเล่มนี้จะยังประโยชน์ให้เกิดแก่ผู้
อ่านในทางใด ๆ ได้ ข้าพเจ้าจะมีความปิติยินดี
อย่างยิ่ง

ไฉนวิจิตรเวทนะ

กรมศิลปากร

วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗

สำนักหอสมุด

တိုက်ဖျက်

ပိုမိုဆန္ဒရှိသော ဝန်ထမ်းများသည် အလုပ်အကိုင်အဆောင်များကို ဆောင်ရွက်ရန် အားထုတ်ကြသည်။ ဤသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အလုပ်အကိုင်အဆောင်များကို ဆောင်ရွက်ရန် အားထုတ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ကျောက်စိမ်း

ตำนานที่ ๒

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

ตำนานหอสมุด

ตอนที่ ๓

- (๑) (ง)... เมือง นคร เมือง สุโขทัย นี้ มี ตลาด ปี่
- (๒) (ส) นี้ มี พระอานัน ปางสท้าน ปี่ นพมาศ พาว ปี่ นพมาศ
- (๓) ลาว มี วีรเมธา นี้ มี ต้นไม้ มี บ้านใหญ่ บ้าน เล็ก นี้
- (๔) เมือง นคร เมือง สุโขทัย นี้ มี ๓ ๓ พหาร นี้ คือ
- (๕) คือ มี สรรคอง สี่ มี ปี่ พราว ปี่ พาว ปี่ ม่วง ปี่ ชวน
- (๖) มี ปี่ โกลน พระอานัน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๗) เป็น ปี่ โกลน ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๘) สุโขทัย นี้ มี ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๙) ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๐) เมือง นคร เมือง สุโขทัย ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๑) เมือง นคร เมือง สุโขทัย ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๒) มี ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๓) เมือง นคร เมือง สุโขทัย ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๔) มี ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๕) เมือง นคร เมือง สุโขทัย ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๖) มี ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๗) เมือง นคร เมือง สุโขทัย ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๘) มี ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๑๙) เมือง นคร เมือง สุโขทัย ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน
- (๒๐) มี ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน ๓ พาว ปี่ โกลน

เจ้าหน้า कह ओ समुद

คำขวัญที่ ๕

บัณฑิตไทยจงรักภักดีเทิดทูนชาติและศาสนา
 น้อมน้อมตนขึ้นต่อพระล้นเกล้าเจ้านครบรมโพธิ์
 ไล่เสียดใจบงการชาติบ้านเมือง . . . ๕
 บัณฑิตไทยจงรักภักดีเทิดทูนชาติและศาสนา
 น้อมน้อมตนขึ้นต่อพระล้นเกล้าเจ้านครบรมโพธิ์
 ไล่เสียดใจบงการชาติบ้านเมือง . . . ๕
 บัณฑิตไทยจงรักภักดีเทิดทูนชาติและศาสนา
 น้อมน้อมตนขึ้นต่อพระล้นเกล้าเจ้านครบรมโพธิ์
 ไล่เสียดใจบงการชาติบ้านเมือง . . . ๕

เจ้าพนักงานหอสมุด

ตอนที่ ๔

- (๑) พ่อขุนพระ (๒) มอญเสนา (๓) พ่อขุนผาเมือง (๔) พ่อขุนศรีธรรมโศภน
- (๕) (น.) ขน (๖) น.เมือง (๗) ขนสรพน (๘) ล.ส.โศภน (๙) ขนสรพน
- (๑๐) (๑) ล.โศภน (๒) เมืองได้ หล้า พ้า... (๓) โศภน (๔) ขนสรพน
- (๑๑) ก.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๑๒) พระเจ้าอภัยมณี (๑๓) ขนสรพน
- (๑๔) เมิน ก.โศภน ขนสรพน (๑๕) พระเจ้าอภัยมณี (๑๖) ขนสรพน
- (๑๗) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๑๘) พระเจ้าอภัยมณี (๑๙) ขนสรพน
- (๒๐) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๒๑) พระเจ้าอภัยมณี (๒๒) ขนสรพน
- (๒๓) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๒๔) พระเจ้าอภัยมณี (๒๕) ขนสรพน
- (๒๖) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๒๗) พระเจ้าอภัยมณี (๒๘) ขนสรพน
- (๒๙) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๓๐) พระเจ้าอภัยมณี (๓๑) ขนสรพน
- (๓๒) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๓๓) พระเจ้าอภัยมณี (๓๔) ขนสรพน
- (๓๕) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๓๖) พระเจ้าอภัยมณี (๓๗) ขนสรพน
- (๓๘) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๓๙) พระเจ้าอภัยมณี (๔๐) ขนสรพน
- (๔๑) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๔๒) พระเจ้าอภัยมณี (๔๓) ขนสรพน
- (๔๔) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๔๕) พระเจ้าอภัยมณี (๔๖) ขนสรพน
- (๔๗) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๔๘) พระเจ้าอภัยมณี (๔๙) ขนสรพน
- (๕๐) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๕๑) พระเจ้าอภัยมณี (๕๒) ขนสรพน
- (๕๓) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๕๔) พระเจ้าอภัยมณี (๕๕) ขนสรพน
- (๕๖) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๕๗) พระเจ้าอภัยมณี (๕๘) ขนสรพน
- (๕๙) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๖๐) พระเจ้าอภัยมณี (๖๑) ขนสรพน
- (๖๒) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๖๓) พระเจ้าอภัยมณี (๖๔) ขนสรพน
- (๖๕) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๖๖) พระเจ้าอภัยมณี (๖๗) ขนสรพน
- (๖๙) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๗๐) พระเจ้าอภัยมณี (๗๑) ขนสรพน
- (๗๒) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๗๓) พระเจ้าอภัยมณี (๗๔) ขนสรพน
- (๗๖) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๗๗) พระเจ้าอภัยมณี (๗๘) ขนสรพน
- (๗๙) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๘๐) พระเจ้าอภัยมณี (๘๑) ขนสรพน
- (๘๒) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๘๓) พระเจ้าอภัยมณี (๘๔) ขนสรพน
- (๘๖) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๘๗) พระเจ้าอภัยมณี (๘๘) ขนสรพน
- (๘๙) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๙๐) พระเจ้าอภัยมณี (๙๑) ขนสรพน
- (๙๒) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๙๓) พระเจ้าอภัยมณี (๙๔) ขนสรพน
- (๙๖) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๙๗) พระเจ้าอภัยมณี (๙๘) ขนสรพน
- (๙๙) ข.๑๒๐๙ สก.ป. ก.โศภน (๑๐๐) พระเจ้าอภัยมณี (๑๐๑) ขนสรพน

เจ้าพนักงานหอสมุด

คำอ่านและคำอธิบาย

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ แม่ขุนนางเสือง

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ (คำว่า ขุน หมายถึงเจ้าเมือง ส่วนพระมหากษัตริย์นั้น เรียกว่า พ่อขุน ฉะนั้นจึงมีคำเรียก พ่อขุนรามคณาแหง พ่อขุนบานเมือง พ่อขุนศรีอินทราทิตย์) ได้เป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๑๑ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์มีพระนามเดิมว่า "ร่วง" ซึ่งเราเรียกกันว่า "พระร่วง" คำว่า "ร่วง" แปลว่า รุ่ง คือ รุ่งแจ้ง พระอาทิตย์ขึ้น ฉะนั้นเมื่อเกิดเป็นกษัตริย์ ก็เขาคำว่า "ร่วง" มาตั้งเป็นพระนามของพระองค์และเป็นชื่อราชธานี คือตั้งพระนามองค์พระองค์ว่า "ศรีอินทราทิตย์" และเปลี่ยนนามราชธานี ซึ่งมีชื่อในชั้นเดิมว่าเมืองสยามนั้น เป็น "สุโขทัย" ซึ่งแปลว่า "ดวง

เจ้าพนักงานหอสมุด

อาทิตยชนมาให้ความรู้" ส่วนคำว่า "สยาม" ซึ่ง
เป็นชื่อเดิมของเมืองนั้น ได้มากตายเป็นนามของ
ประเทศ ซึ่งจีนเรียกว่า เสียมหลอก๊ก ต่อมาถึง
สมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวยุโรปก็เรียกเราว่า Siam.
แต่ถ้าพูดว่าไทยเราเอง ไม่ใช่คำว่าสยาม คง
ใช้เรียก กรุงสุโขทัย, กรุงศรีอยุธยา เป็นนามของ
ประเทศ คำว่า "ประเทศสยาม" นั้น ไทยเราเพิ่ง
เริ่มใช้ในรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง
และที่เรียกว่า "ประเทศสยาม" ในครั้งนี้ ก็เพราะ
ความจำเป็นในเวลาทำสัญญาทางพระราชไมตรี ซึ่ง
จะต้องใช้ชื่อประเทศให้ตรงกับที่ใช้ในภาษาอังกฤษ

ขอให้ผู้อ่านสังเกตว่า สระ ิ กับ ี ไม่มีใช้ใน
จารึกนอชย คงใช้แต่สระ ุ ถ้าเราจะกลับไปดูตัว
อักษรที่แบ่งไว้ จะเห็นได้ว่า คำ "ศรีรัตนทวาทิตย"
นั้น เขียนเป็น "ศรีรัตนทวาทิตย"

เจ้าพนักงานหอสมุด

พ่อขุนบานเมือง

พ่อขุนบานเมือง เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๗ ของกรุงสุโขทัย ไม่ทราบว่าได้ครองราชสมบัติตั้งแต่เมื่อใดทราบแต่ได้มาสิ้นรัชชกาล เมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๐ รวมรัชชกาลพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ กับพ่อขุนบานเมืองสององค์นี้ เป็นเวลา ๒๐ ปี รัชกาลพ่อขุนรามคำแหงจึงครองเมือง เมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๒

ดูพี่น้องท้องเดียวกันผู้ชายสามผู้หญิงโสด

ดูหมายความว่า เรา (เป็นพหูพจน์) คำว่า สิบขงนั้น ในจตุรพักตรพิมาน โสด ในครั้งกระนั้น จำนวน ๒ ออกเสียงว่า "โสด" แต่คำอื่นๆ เช่น "ทอง" ลงออกเสียงว่า "ทอง" เหมือนกับในเวลานี้.

พี่เพื่อผู้เฒ่าตายจากเพื่อเตียมแต่ยังเด็ก

ผู้เฒ่า—หมายความว่า คนใหญ่ที่ผู้ตายเตียมแต่—

หมายความว่า ตั้งแต่

ขอให้สังเกตวรรณยุกต์ คำมีแต่ไม้เอก กับ
ไม้จัตวา (ภาคบาท) เท่านั้น ไม่มีไม้โท ตรี เตย
เสียงไม้เอกคงเป็นเสียงไม้เอกอย่างในเวลานี้ แต่
ไม้จัตวา (ภาคบาท) นั้น มีเสียงเหมือนไม้ตรีใน
เวลานี้ เช่นคำว่า "ห้า" เขียน "ห้า" และออกเสียง
ว่า "ฮ้า" เป็นอันว่า ครั้งกรุงสุโขทัยมีเสียงประกอบ
วรรณยุกต์เพียง ๓ เสียง คือ ก ก ก เท่านั้น
และคำในประโยคซึ่งเราอ่านในเวลานี้ว่า "คุณของ
ทองเคียวห้าคน ผู้ชายตามผู้หญิงสอง พี่เพื่อผู้ชาย
ตายจากเมื่อเตยมแต่ยังเด็ก" นั้น ถ้าอ่านตามสำเนียง
สุโขทัยในครั้งกระโน้น ก็ต้องอ่านว่า "คุณของทอง
เคียวห้าคน ผู้ชายตามผู้หญิงสอง พี่เพื่อผู้ชายตาย
จากเมื่อเตยมแต่ยังเด็ก" แม้ในเวลานี้คนบางจังหวัด
ในตอนเหนือที่พูดเป็นสำเนียงสุโขทัยครั้งพระร่วงก็ยัง
มีอยู่.

เจ้าพนักงานหอสมุด

เมื่อกษัตริย์ใหญ่ได้สืบเท้าเข้า

“จีนใหญ่” แปลว่า เตียบโต “เข้า แปลว่า
มี รวบรวมกันในวรรคหน้า เมื่อเตียบโตมีพระชนม์
ได้สิบเก้าปี

ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดมาที่เมืองตาก

เมืองฉอด คืออำเภอแม่สอดในเวลานั้น ที่ คือ
ต่อ-ต่อคือ ตรงกับคำว่า “Attack” ของอังกฤษ.
เวลานั้น เมืองตากอยู่ในเขตต์ของพ่อขุนศรีอินทรา
ทิตย แต่เมืองฉอด (คือแม่สอด) ยังเป็นเมือง
อิสระ มีเจ้าเมืองชื่อขุนสามชนฯ ยกกองทัพมา
ตีเมืองตาก พ่อขุนศรีอินทราทิตยยกกองทัพไปรบ,
พ่อขุนรามคำแหง (เวลานั้นจะมีพระนามว่าอะไรไม่
ทราบ) มีพระชนม์ ๑๘ ปี ตามเสด็จพระบิดาไปใน
กองทัพด้วย

เจ้าพนักงานหอสมุด

พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชนขับ
มาหัวขวา

หัว แปลว่า ทาง ขุนศรีอินทราทิตย์ เข้ารบ
ทางซ้าย ขุนสามชนตีเข้ามาทางขวา

ขุนสามชนเกลื่อนเข้า

เกลื่อน—หมายความว่าระดมกำลังทั้งหมดเข้ารบ

ไพร่ฟ้าหน้าใสพ่อกูหนีญญาฬายจะแจ กุบหนี

ไพร่ฟ้าหน้าใส—หมายถึงพลรบและพลเมือง ใ
ในที่นี้และที่อื่นๆ อีก บางแห่งใช้ว่า ไพร่ฟ้าหน้าปก
คำว่า หนีญญาฬายจะแจ แปลว่า แดกหนีกระ
จัดกระจาย ในประโยคนี้ รวมความว่า ทหาร
ของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์แตกหนี แต่พ่อขุนรามคำ
แหงไม่หนี

เจ้าพนักงานหอสมุด

กุษ้างเนกพล กุขบเขาก่อนพอกุ

“เนกพล” เป็นชื่อช่างพราย นามจริง คงจะเป็น
เป็น “อเนกพล” ซึ่งแปลว่า ถาดังมาก

กุดอช่างด้วยขุนสามชน ตนกุฟ่งช่างขุนสามชน
ตัวชอมาสเมืองแพะ ขุนสามชนพ่ายหนี

ค่อช่าง คือชนช่าง นับเป็นชัยชนะยุคทศกัณฐ์
ครั้งแรกของประวัติศาสตร์สยาม ตามหลักฐานที่
เราจะพึงค้นได้

พอกุจ้งขนชอกุ ชอพระรามคำแหง เพอกุฟ่งช่าง
ขุนสามชน

คำว่า จ้ง ในจารึกเขียน จัง, คำว่า เพ็ช
ตรงกับ เพ็ชเหตุ หรือ “เพราะ” ในเจตนา, ความใน
ค่อนหม่นอันแต่คงว่าพระนามว่า “รามคำแหง” นั้น
เป็นพระนามที่ได้รับแต่งตั้งเมื่อชนช่างชนะแล้ว ก่อน

ตำนานหอสมุด

นั้นจะมีพระนามว่าอะไรไม่ทราบ.

คำว่า "คำแหง" ในจารึกเขียน คำแหง เป็น
 อันว่า สระ ำ นั้นเขียน นฤกหิต ° ตัวเดียว เช่น
 คำแวง (คำแหง) บำเรอ (บำเรอ) แต่ก็ไม่ได้มอไป
 เช่นคำว่า พำ เขียน พำ และนำ ก็เขียน นำ
 คือใช้สระ ำ เหมือนเวदान์ อนึ่งตัว ° นั้น ก็ไม่
 เป็น ำ ได้มอไป ในบางแห่งเป็นเสียง "อม" เช่น
 พนั (พนม) หมากด้ (หมากดัม)

เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอแก่พ่อกู กูบำเรอแก่แม่กู
 กูได้ตัวเนื้อตัวปลา กูเอามาแก่พ่อกู

เมื่อชั่ว—หมายความว่าเมื่อยังมีชีวิตอยู่ คือเมื่อ
 พระบิดายังทรงพระชนม์อยู่

กูได้หมากส้มหมากหวานอันใดกินอร่อยกินดี กู
 เอามาแก่พ่อกู

เจ้าพนักงานหอสมุด

หมาก—หมายถึงผลไม้ หมากส้ม หมากหวาน
คือ ผลไม้เปรี้ยวหวาน

กูไปตีหนังวังข้างใต้ กูเอามาแก้พอกู
ตีหนังวังข้าง—หมายความว่า คัดหนังข้าง

กูไปที่บ้านที่เมือง ได้ข้างใต้วง ได้บัวได้นาง
ใต้เงื่อน ใต้ทอง กูเอามาเวนแก้พอกู
ที่ แปลว่า ต่อกี้ ได้ข้างใต้วงเป็นไวพจน์
ซึ่งหมายความถึงข้างเท่านั้น, บัว แปลว่า ชาย ซึ่ง
ในสมัยนี้เรียกว่า บ่าว ในประโยคนี้ เจ้าบัวเจ้า
ดาว, เวน หมายความว่า มอบให้.

พอกูตาย ยังพอกู กูพรว้าบ้าเรอแก้พอกูตั้งบ้าเรอแก้
พอกู พอกูตาย จึงได้เมืองแก้กู่ทั้งกลม
ทั้งกลม—แปลว่าทั้งหมด คำนี้ในเวदानุเหมือน

ตำนานักหาหอสมุด

ยังมีที่ใช้อยู่อย่างเดียว คือ “ตายทั้งกลม” หมายความว่าหญิงมีครรภ์ ถึงแก่ความตายในขณะที่ถูกอยู่ในท้อง คือตายหมดทั้งแม่ทั้งลูก.

เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนั้น ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว

“เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง” แปลว่าเมื่อพ่อขุนรามคำแหงยังทรงพระชนม์อยู่ ชื่อนี้ทำให้คนโบราณคิดดีนินยฐานว่า ข้อความต่อไปนี้ ได้จารึกภายหลังที่พ่อขุนรามคำแหงสิ้นพระชนม์แล้ว ข้อดีนินยฐานอันนี้มีมูล เพราะว่าในตอนต่อจากนี้ไป ไม่มีคำว่า “กู” เลย เมื่อจะกล่าวถึงพ่อขุนรามคำแหงก็เรียกตรง ๆ ว่า พ่อขุนรามคำแหง และยังกว่านั้นเมื่อไปถึงด้านที่ ๔ ตั้งแต่บันทึกที่ ๓๒ ไปถึงบันทึกสุดท้าย การเขียนตัวพยัญชนะและใช้สระติดกับตอนต้น ๆ ที่เดียว ซึ่งเป็นที่เข้าใจว่า ในตอนท้ายนี้ จะ

เจ้าพนักงานหอสมุด

ใต้จั่วริกภายหลังคชนคันทนหตยมี

เจ้านเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ภู่ทาง
ไม่เก็บภาษีในระหว่างทาง

เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง
ค้า ใครจักใคร่ค้าม้า ค้า ใครจักใคร่ค้ำเงือก
ค้ำ ทอง ค้า

แสดงว่าสมัยสุโขทัย ให้เสรีภาพแก่การค้าอย่าง
เต็มที่ ไม่เหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งรัฐผูกขาด
ในการค้า (**Monopole d' Etat**) อย่างมาก

ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล ล้มตายหาย
กว่า

ศาสตราจารย์ เซเดส์ อธิบายคำ “กว่า” ว่า
ไทยโบราณที่อยู่ริมแม่น้ำซึ่งเกี่ยวในมณฑลทศกัณฐ์จึงแห่ง

ตำนานหอสมุด

ประเทศจีน หมายความว่า “เตี้ย” เช่นคำว่า “ตาย
เตี้ยแล้ว” เขาพูดว่า “ตายกว่าแล้ว” ข้าพเจ้าขอให้
สังเกตว่า ในภาษาของเราเวลานี้ คำว่า “กว่า” กับ
“จาก” มีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น “นอกกว่านั้น”
กับ “นอกจากนั้น” คำว่า “ล้มตายหายกว่า” ก็คง
เป็นทำนองเดียวกับที่เราพูดกันในเวลานี้ว่า “ล้มตาย
หายจาก”

เข่าเรื้อน พ่อเซอเสือกามัน ข้างลูกเมียเยี้ยว
ไพร่ฟ้าข้าไท ป่าหมากป่าพลู พ่อเซอมัน ไว
แกลูกมันสัน

พ่อเซอ หมายความว่าบรรพบุรุษ. เตี้ย-เตี้ย
ฆ่าตัดด้วย. เยี้ยว-ฉางข้าว, ความตอนนั้นเมื่อ
รวมเข้ากันบรรพชนข้างต้นก็ได้ความว่า พดเมืองดู
เจ้าลูกขุนผู้ใดล้มตายหายจาก เข่าเรื้อนของบรรพ
บุรุษ, เตี้ยฆ่า ข้างม้า ลูกเมีย ฉางข้าว ป่าหมากป่า

เจ้าพนักงานหอสมุด

พลูของบรรพบุรุษของเขา ให้เป็นมฤตคตกแก่ลูก
ของเขาทั้งหมด

ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุน ผิดผิดแพกแสบก้างกัน
สวนคุณแท้แล้ว จึงแล้งความแก่ช้ำด้วยช่อ บ่เข้า
ผู้ตก มักผู้ช่อน

ผิดแพกแสบก้าง (อ่านว่า แสบ - ก้าง) หมายถึง
ความวุ่นวายความกัน, ล้วน - ใต้ล้วน, แสบ
ความ - คัดดิน, ไม่เข้าข้างผู้ตก, ไม่ดำเอียงทาง
ผู้ช่อน.

เห็นข่าวท่านบ่ใคร่พิน เห็นสินท่านบ่ใคร่เด็ด

ไม่โง่จนมาก ไม่ต้องการตามสักการ, พิน-มึน
หมายความถึงยินดี. เด็ด ในที่นี้แปลว่า ใจพอง
สร้าบอยากได้.

เจ้าพนักงานหอสมุด

คนโตข้างมหา พาเมืองมาสู้ ช่วยเห็นอเพอญู

พาเมืองมาสู้ หมายความว่า มาย่อมเป็นเมือง
ชน, ช่วยเห็นอ เดียวนกตายเป็นช่วยเห็ดอ คำค
น มากตายเป็น ต ไปมาก ๆ เช่น นิ่ง แปลว่าไต่
เดียนกตายเป็น ดัง

มันบ่มข้าง บ่มม้า บ่มบัว บ่มนาง บ่มเงิน บ่ม
ทอง ให้แก่นมัน ช่วยมันตวงเป็นบ้าน เป็นเมือง

ความค่อนคองต้องอ่านให้ติดต่อกับค่อนบม จึงจะ
เข้าใจดี ก็คือว่าในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น ได้ทรง
แผ่อาณาไปมากหลาย ผู้ครองนครต่าง ๆ ที่รู้จัก
ว่าตัวอ่อนแอ ก็มาย่อมเป็นเมืองชน การมาย่อม
เป็นเมืองชนนั้น ผู้ที่มาขอมยอมได้เปรียบ เพราะ
ว่าถ้ามีอะไรขาดตกบกพร่องก็ขอได้ เช่นข้างมาผู้คน
เงินทอง เพื่อให้ผู้มาด้ามักดินนกลับไปตั้งบ้านตั้ง
เมืองได้เป็นบกแผ่นแน่นหนา คำว่า “ตวง” ในวรรค

ตำนานหอสมุด

สุดท้ายนั้น ค่ำดศรจารย์ เซเคต์ อธิบายว่า “นับ”
 แต่ละประโยคที่ว่า “ช่วยมันดวงเป็นบ้านเป็นเมือง”
 ค่ำดศรจารย์ เซเคต์ ให้ความหมายไว้ว่า จะให้คน
 ที่มาดามีภักคั่น “นับว่าเมืองดูโชทัยเป็นเหมือน
 บ้านเมืองของตน” ข้าพเจ้าจึงได้เห็นว่ คำว่า
 “ดวง” ในที่นี้ ถ้าหมายความว่ “ตั้ง” ก็จะได้เข้าใจ
 ได้ง่ายอย่างว่ข้าพเจ้าได้เขียนมาข้างคั่น

ได้ข้าเสือกข้าเสื่อ หัวฟุงหัวรบคิด บ่มาบ่ดี

ข้าเสือก คือ ข้าศึก หัวฟุงหัวรบ หมายความว่า
 ว่ แม่ทัพนายกอง

ในปากประตูมีกะดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพรฟ้า
 หน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีความเจ็บท้อ
 ข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไร ไปถั่นกะ
 ดิ่งอันทั้นแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้

ตำนานหอสมุด

บิน เรียก เมื่อถามสอบความแค้นด้วยข้อ
ไพร่ในเมืองสุโขทัยจึงชม

ในคอนนี้เข้าใจง่าย หั้น หมายความว่า หั้น,
ถึง - ถึง, บไร้ - ไม่ได้.

สร้างป่าหมากป่าพลูทั่วเมืองทุกแห่ง ป่าพร้าวก็
หลายในเมืองนี้ ป่าลางก็หลายในเมืองนี้ หมาก
ม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้
ใครสร้างได้ไว้แค้น

คำตอชนนชั้ทั้งหมด นอกจากคำเดียว คือ “ลาง”
แปลว่า ขนุน ความในคอนท้ายที่ว่า “ใครสร้าง
ได้ไว้แค้น” แสดงให้เห็นว่าผู้ใดทำการเพาะปลูก
ผู้หม่มลัทธิเป็นเจ้าของ

กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีน้ำตระพังโพง สีสกินดี
ตั้งกินน้ำโจง เมื่อแล้ง

ตำนานหอสมุด

ตระพังโพย เป็นคำเรียกบ่อน้ำ ซึ่งแปลว่าบ่อ
 อัจฉริยะ, น้ำที่ดื่มได้ในเวลานั้น คือน้ำแม่น้ำโขงใน
 ฤดูแดง

รอบเมืองสุโขทัยนี้ ตรีบูรได้สามพันสร้อยวา
 ตรีบูร - กำแพงด้ามชน

คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโอบ
 ทาน พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้ง
 ชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบัวท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้ง
 สันทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ฝูงท่วยมีศรัทธาใน
 พระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อ
 โอกพรรษา กรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว เมื่อ
 กรานกฐิน มีพนมเบ็ช มีพนมหมาก มีพนมดอก
 ไม้ มีหมอนนั่งหมอนนอน บริวารกฐิน โอบ
 ทานแต่ปีแล้วปีเล่า ไปสวดญัตติกฐินถึง

เจ้าพนักงานหอสมุด

อรัญญิกพูน เมื่อจักเข้ามาเวียง เรียงกันแต่
 อรัญญิกพูนเท่าหัวลาน ค้างค้ำกลอย ด้วยเสียง
 พาทย์ เสียงพิณ เสียงเลื่อน เสียงขับ ใครจักมัก
 เล่น เล่น ใครจักมักหัว หัว ใครจักมักเลื่อน
 เลื่อน เมืองสุโขทัยนี้มีสี่ปากประตูหลวง เทียน
 ญอมคนเสียดกันเข้าดู ท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ
 เมืองสุโขทัยนี้มีดั่งจักแตก

คำในค่อนนั้นเราเข้าใจเกือบหมด นอกจากคำต่อไปนี้

โอยทาน	“	อวยทาน
ท่วย	“	ทวย (ทั้งหมด)
พนม	“	ภูเขา หมายถึงกองโตๆ
แต่บี้แต่ญิบด้าน	ได้แก่	บี้ตะล่องด้าน เห็นจะ
		หมายความว่าสองด้านเบียด
อรัญญิก	“	เป็นคำเรียกวัดๆ หนึ่ง
		ซึ่งเวदानเรียกว่าวัด
		ฉัพพานหิน

ตำนานหอสมุด

พุ่ม ใต้เงา ในย่านโกต
 เท้าหวิดถาน :: จนกระทั่งถึงชายทุ่ง
 ค้างคางค้างคอบอย :: ยังเอาความไม่ได้ว่าอะไร
 เตือน :: ร้องเพลง
 หัว :: หัวเราะ
 เทียนธูปอม :: ยังเอาความไม่ได้ซัด

ความในตอนที่ท้ายเอาความได้ว่าพอตกเวดากดาง
 คั่นก็มีถารจุดเทียน จุดไฟ (ดอกไม้เพลิง) คนอด
 แอกันเข้าดู จนประหนึ่งว่าเมืองจะแตกแยก

ให้ตั้งเกล้าว่า "พุทธศาสน" ไม่มีสระ ะ ที่
 จริงคั้งนี้ ภาษาว่าว่า พุทธศาสน จารึกเรียก
 พุทธศาสน แต่ทำไมเราจึงเติม สระ ะ ลงจน
 กลายเป็น พุทธศาสนา ก็ไม่ทราบ

กลางเมืองสุโขทัยนี้มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง
 มีพระอัญญาเรศ มีพระพุทธรูป มีพระพุทธรูปอื่น

เจ้าพนักงานหอสมุด

ใหญ่ มีพระพุทธรูปอันราม มีวิหารอันใหญ่ มี
 พินารอันราม มีปู่ครู..... มีเถร มีมหาเถร

ราม - หมายความว่าขนาดกลาง แต่เดิมแต่ใจ

พระมงกุฎเกล้าฯ ทรงแปลว่างาม

เบื้องตะวันตก เมืองสุโขทัยนี้ มีอรัญญิก พ่อขุน
 รามคำแหงกระทำไอยทานแก่มหาเถร สังฆราช
 ปราชเรียนจบปีฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมือง
 นี้ ทุกคนลุกแต่เมืองศรีธรรมราชา ในกลาง
 อรัญญิกมีวิหารอันหนึ่ง มนใหญ่สูงงามแก่กม
 มีพระอัฐารสอันหนึ่งลุกขึ้น

หลวก - รัหัดัก เป็นปราชญ์

ปู่ครู - ดมภาร หรือ อธิการ

ตุก - ศาสตร์จารย์เซเตด แปลว่า มา แต่ใน
 วรรณคดีมีคำว่า "มา" อยู่แล้ว คำว่า ตุก คงหมาย

เจ้าพนักงานหอสมุด

ศกวมจ๋อ เดินทาง (ข้าพเจ้าตั้งสงสัยว่าจะเป็น “ตุ๊ก” คือ
 หมวยคองจ๋อ บอช เพราะทางเหนือเรียกคนที่ยังไม่
 ได้บวชว่า คนดิบ ได้เบ็ดคุคำอ่านเก่าๆ ของศิลาหลัก
 นั้นเป็น ตุ๊ก แต่เมื่อกลับไปตรวจตัวอักษรในจารึก
 ปรากฏว่า เป็นตัว ๓ แน่ไม่ใช่ ๓)

การที่ยกย่องพระภิกษุที่มาจากนครศรีธรรมราช
 ว่ารู้หลักนักปราชญ์ยิ่งกว่าภิกษุสุโขทัยนั้น เป็นความ
 จริง เพราะทางนครศรีธรรมราช และเมืองทั้ง
 ทลายในบักชีไค่นั้น มีความเจริญมาก่อนภาคเหนือ
 ทุกประการ โดยที่บักชีไค่ได้รับอารยธรรมมาถึง
 ดั้งทาง คือ อารยธรรมในทางศิลปวิทยาการ ได้
 มาจากศรีวิชัย ซึ่งแผ่จากทางไค่ชนมาสู่เหนือ และ
 อารยธรรมในทางพระพุทธศาสนา แผ่จากนครปฐม
 ดงไปทางไค่ เราทราบกันอยู่แต่จึ่งว่า ในเมืองเรา
 นั้นพระพุทธศาสนาได้แผ่ไปทางบักชีไค่ก่อนทางภาค
 เหนือ นับตงพบบั ณะนั้นจึงไม่เป็นการประหลาด

เจ้าพนักงานหอสมุด

อย่างไรเลย ที่ภิกษุนครศรีธรรมราชจะรู้หนักนัก
ปราชญ์ดีกว่าทางภิกษุทางสุโขทัย

แกกม — ที่สุด “งามแกกม” คืองามที่สุด

๕ เบื้องตะวันออกเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีปูครุ
มีทะเลหลวง มีป่าหมาก ป่าพลู มีไรมี่นา มีถัน
มีถ่าน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีป่าม่วง มีป่าขาม ดู
งามดั่งแก้ว

ดั่งแก้ว — ดั่งภาพเขียน, กว้างในชั้นหลัง ๆ ใ้ว่า
“ดั่งแก้ว” คือหมายความว่าเหมือนอย่างจริงใจทำ

๕ เบื้องคันทนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดปสาน มีพระ
อัญนะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ป่าหมากกลาง
มีไรมี่นา มีถันมีถ่าน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก

๕ เบื้องคันทนอน — ทิศเหนือ

ปสาน — คัดถ่ายภาษาเปอร์เซีย ว่า บาร์ซาร์ และ

เจ้าพนักงานหอสมุด

คิดว่าบรรดานักรบฝรั่งก็เอาไปใช้หมายถึงบ้านชายของ
 เที่ยงอนบางแห่งเราพูดว่า “ตาดยี่ด่าน”

ปราสาท — เข้าใจว่าเป็นปราสาทหินอยู่ที่วัดพระ
 พายหลวงในเวदान์

เมืองหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีกัญพิหารปู่ครุอยู่
 มีศรีดงส มีป่าพร้าว ป่าลาง มีป่าม่วงป่าขาม มี
 น้ำโคก มีพระชะพงผี เทพดาในเขอนันน์ เป็น
 ใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัย
 นี้แล้ว ให่วัดพลตูก เมืองน้เที่ยง เมืองน้ดี ผีไหว
 บัดพลบ่ตูก ผีในเขอนัน บ่คุ่มบ่เกรง เมืองน้หาย

เมืองหัวนอน — ทิศใต้

ศรีดงส — ทานบ

ข้อความต่อไปจากนั้น แสดงให้เห็นว่า ทาง
 ราชการกรุงสุโขทัยนับถือผู้อย่างแรงกล้า และแสดง
 ให้เห็นว่าผู้ใดได้ครองเมือง (ถือเมือง) จะต้องทำ

เจ้าพนักงานหอสมุด

การไหว้พดีให้ดูแบบ มิฉะนั้นบ้านเมืองจะพินาศ
 คำว่า หาย หมายถึงเดือนโซม ถ้าเดือนโซมโดย
 รวดเร็วฉับพลัน ก็ว่า หายฉับ และบางที่กัณฑ์หน้า
 เป็นหลัง ก็ตายเป็น “ฉิบหาย”

๑๒๑๔ ศก ปีมะโรง พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมือง
 ศรีสุโขทัยสุโขทัยนี้ ปลุกไม้ตาลนี้ได้สิบสี่เข้า
 จึงให้ช่างพื้นชะดาร์หินตั้งหว่างกลางไม้ตาลนี้ วัน
 เดือนดับเดือนโอกแปดวัน วันเดือนเต็มเดือน
 บ้างแปดวัน ฝูงปู่ครูเถรมหาเถรขันธ์หนึ่งเหนือ
 ชะดาร์นี้ สวดธรรมแก่อุบาสกฝูงท่วยจำศีล ฝึกใช้
 วันสวดธรรม พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีสุขนา
 ทยสุโขทัย ขันธ์หนึ่งเหนือชะดาร์หิน ให้ฝูงท่วยลูก
 เจ้าลูกขุน ฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองกัน วันเดือน
 ดับเดือนเต็ม ท่านแต่งช่างเผือกกระพัดลยาง
 เทียนย่อมทองา. . . ขวา ช่อรูจาศรี พ่อขุนรามคำ

แหงขันขี้ไปนบพระ... อรัญญิกแล้วเข้ามา

ศกที่อยู่ในบันทึกคณน เป็นมหาคักราช ทรง

กับ พ.ศ. ๑๙๓๕

เดือนโลก — (เดือนออก) ข้างขึ้น

เดือนบ้าง — ข้างแรม

ขะตาร — แผ่น, ขะตารหิน — แผ่นหิน คือพระ
แทนมิ่งคัสิดา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว ครองยังทรงผนวช ได้ตั้งขันไปประทับที่
สุโขทัย ทรงพบพระแทนนักรัสตั้งให้เชิญลงมา
ก่อนเป็นแทนไว้ที่วัดราชาธิวาส ซึ่งเป็นวัดที่ประทับ
อยู่ในเวदानัน ครั้นเมื่อราชาภิเษก โปรดเกล้าฯ ให้
ยกแทนนั้นไปตั้งไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ภาย
หลังให้ย้ายไปเป็นแทนเศวตฉัตร ในพระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาท

กระพัต — สายรัดกอบบนหลังช้าง (คำเขมร)

ตยาง — ภู เครื่องประดับหัวช้าง (คำเขมร)

ตำนานหอสมุด

เทียนย้อมทอง... ขวา - ตัวอักษรขาดหายไปคำหนึ่ง คำที่ดับหายไป เข้าใจว่าเป็น "ซ้าย" ซึ่งจะได้ความตามที่ศาสตราจารย์ เซเคต์ แปลได้ว่า "อ่านข้างประดับด้วยทองและเครื่องงาทั้งซ้ายขวา" ข้าพเจ้าสงสัยจะเป็นการเอาทองไปประดับทั้งข้างทั้งซ้ายขวา แต่ไม่มีหลักฐานยิ่งไปกว่าของศาสตราจารย์ เซเคต์

จารึกอันหนึ่ง มีในเมืองขเลียง สฐาบกไว้ด้วยพระศรีรัตนธาตุ จารึกอันหนึ่งมีในถ้ำ ซ้อถ้ำพระราม อยู่ฝั่งน้ำสัมพาย จารึกอันหนึ่งมีในถ้ำรัตนธาร ในกลวงป่าตาล มีศาลาสองอัน อันหนึ่งซ้อศาลาพระมาส อันหนึ่งซ้อพุทธศาลา ขะดาร์หัน น ซ้อมะนังคศิลาบาตร สฐาบกไว้หนึ่ จึงทั้งหลายเห็น

สฐาบก - ตั้ง

ในกลวง - ซ้างใน

สำนักหอสมุด

คำว่า "มโนคติดา" บางทีจะมาจาก มโนคติดา เป็น
ชื่อแผ่นหินในเรื่องนิยายจีนเตี้ยว่ามีอยู่ในภูเขาหิมาลัย

พ่อขุนรามคำแหง ลูกพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็น
ขุนในเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัย ทั้งมากาวลาวและ
ไทย เมืองไตหัวฟ้า ฎ... ไทยชาวอุชาวของมา
ออก ๑๒๐๗ สกปกุน ให้ชุดเอาพระธาตุออกทั้ง
หลายเห็น กระทำบูชาบำเรอแก่พระธาตุไตเดือน
หกวัน จึงเอาลงฝังในกลางเมืองศรีสัชชนาลัยก่อ
พระเจดีย์เหนือหลักเข้าจึงแล้ว ตั้งเวียงผาล้อม
พระมหาธาตุสามเข้าจึงแล้ว

มา - กาว - ดาว - ไทย เป็นชื่อของคนทั้ง ๔
ชาติ ตัวอักษรข้างหลังคำว่า "ฟ้า" นั้น มีตัว ฎ อยู่
ตัวหนึ่ง นอกนั้นลบหายไป น่าเสียคายนัก เดยเดาไม่
ออกว่าคำที่ต่อ "ฟ้า" นั้นเป็นอะไร เดยวนเราพูด
กันว่า ตัดหัวฟ้าเขยว แต่คนชนคนด้วยตัว ฎ

เจ้าพนักงานหอสมุด

จะเป็นเขี้ยว ไม่ได้

ชาวอู — คนอยู่ทางแถบแม่น้ำอู

ชาวซอง — คนอยู่ทางแถบแม่น้ำซอง

มหาศักราช ๑๒๐๗ ตรงกับ พ.ศ. ๑๘๓๐ ซึ่ง

ต่อกันได้ความว่าเป็นปีระกา ไม่ใช่ปีกุน

หกเข้า—ด้ามเข้า หมายถึง หกปี—ด้ามปี

เมื่อก่อนลายสือไทนปีมี ๑๒๐๕ ศกปีมะแม พ่อ

ขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจ แลใส่ลายสือไทน

ลายสือไทนจึงมีเพื่อพ่อขุนผุ้ผู้นั้นใส่ไว้

เรื่องศัวอักษรไทยนี้ ศาสตร์จารย์ เซเตด ได้

เขียนไว้เป็นตำนานอันประเสริฐเล่มหนึ่ง ซึ่งผู้ใคร่

ศึกษาประวัติอักษรไทยโดยละเอียดควรอ่าน หนังสือ

เล่มนั้น ซึ่งมีชื่อว่า “ตำนานอักษรไทย”

ปัญหาที่ว่า พ่อขุนรามคำแหงจะเป็นคนแรกที่

บัญญัติอักษรไทยหรือไม่นั้น ก็มีข้อโต้เถียงกันอยู่

มาก ศาสตร์จารย์เซเตด เห็นไปในทางที่ว่า พ่อ

ตำนานหอสมุด

ขุนรามคำแหงไม่ใช่เป็นคนแรกที่บัญญัติอักษรไทย
 ขึ้น เพราะก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น ไทยก็มีตัว
 หนึ่งคือไฮ้ ซึ่งคำศัพท์จารย์เซเตด เรียกว่า “อักษร
 ไทยเดิม” แต่ตามทางตรวจค้นปรากฏว่า ตัวอักษร
 ไทยที่มีอยู่ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น ไม่ใช่
 อักษรไทย เป็นอักษรมอญกับเขมรที่ไทยเอามาใช้
 เขียนภาษาไทย เมื่อเขียนไม่สะดวก โดยตัวอักษร
 ไม่พอกับสำเนียงแต่ละภาษา ก็เปลี่ยนแปลงบ้าง แต่
 รูปร่างของตัวอักษรก็คงเห็นเป็นอักษรมอญเขมรอยู่
 อย่างชัด พ่อขุนรามคำแหงได้บัญญัติตัวอักษรไทย
 ขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาเห็นแต่ตัวอักษรก็น่าคิดไปว่าพ่อ
 ขุนรามคำแหงเพียงแต่เอาตัวอักษรแบบมอญเขมร
 มาเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย แต่ความจริงนั้น การที่
 พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติอักษรไทยขึ้น ข้อสำคัญ
 ไม่ได้ยืมตัวอักษร ข้อสำคัญอยู่ที่วิธีเขียน คือ
 อักษรมอญ เขมร มีตัวซ้อน ที่เรียกว่าตั้งโยก

เจ้าพนักงานหอสมุด

พ่อขุนรามคำแหงได้คิดประดิษฐ์โยค ซึ่งต้องนับว่าเป็น
 เครื่องคิดของชาติไทยนักหนา เพราะว่าถ้าเรายังใช้
 วิธียุโรปอยู่จนบัดนี้แล้ว ไทยเราจะไม่สามารถมี
 เครื่องพิมพ์ดีดใช้ได้เลย ข้อสำคัญอีกประการหนึ่ง
 คือสระ ซึ่งมอญ เขมร เอาไว้ข้างบนข้างล่าง
 บ้าง พ่อขุนรามคำแหง บัญญัติให้เรียงอยู่ในบันทึก
 เดียวกัน ซึ่งตรงกับวิธีเขียนของยุโรป พ่อขุนราม
 คำแหงไม่รู้หนังสือยุโรปเลย แต่มีความฉลาดตรง
 กันเข้าอย่างน่าอัศจรรย์ นอกจากนั้นพ่อขุนรามคำแหง
 ยังเพิ่มวรรณยุกต์บอกเสียงไว้ให้ตรงตามเสียง
 ไทย ข้อบัญญัติเหล่านี้ต้องนับเป็นของไทยใหม่ และ
 ถึงอย่างไร ๆ พ่อขุนรามคำแหง ควรได้รับเกียรติยศ
 ว่าเป็นคนแรกที่บัญญัติ “ตายสื่อไทย”

มหาศักราช ๓๒๐๕ นั้น ตรงกับพุทธศักราช ๓๘๒๘
 คือเป็นปีที่ ๒๘ แห่งรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง และ
 ศิลาจารึกหลักนี้ข้าพเจ้าเข้าใจว่าอาจเริ่มใน พ.ศ.

เจ้าพนักงานหอสมุด

๓๘๒๗ นั้นเอง เพราะเป็นธรรมเนียมการบัญญัติตัว
อักษรใหม่ ผู้บัญญัติย่อมจะปรารถนาให้จารึกไว้ทันที.

พ่อขุนพระรามคำแหงนั้น หาเป็นท้าวเป็นพระยา
แก่ไทยทั้งหลาย หาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทย
ทั้งหลาย ให้รู้บุญรู้ธรรมแท้

คำว่า "หา" ไม่ใช่คำปฏิเสธ ถ้าเป็นคำปฏิเสธ
ต้องพูดว่า "หาไม่ได้" ถ้าพูดคำว่า "หา" เฉยๆ กตัญ
เป็นคำยืนยันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น.

แต่คนอันมีในเมืองไทย ด้วยรู้ ด้วยหลง ด้วย
แก่แล้ว ด้วยหาญ ด้วยแคะ ด้วยแรง หากคนจักเสมอ
มิได้ อาจปราบฝูงข้าศึก มีเมืองกว้างขวางหลาย
ปราบเบืองตะวันออก รอดสระหลวง สองแคว
ลุมพายสกา เท่ฝั่งของ ถึงเวียงจันทน์เวียงคำ
เป็นที่แล้ว เบืองหัวนอนรอดคนที่ พระบาง

ตำนานหอสมุด

แพรง สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพ็ชรบุรี ศรีธรรมราช
 ฝั่งทะเลสมุทเป็นที่แล้ว เบื้องตะวันตก รอด
 เมืองนอด เมือง...น หงสาพดี สมุทห้าเป็น
 แคน เบื้องต้นนอน รอดเมืองแพร์ เมืองม่าน
 เมืองน... เมืองพลัว ฝั่งฝั่งของ เมืองชะวาเป็น
 ที่แล้ว ปลุกลึงฝุงลูกบ้านลูกเมืองนั้น ชอบ
 ด้วยธรรมทุกคน

แตร — ความพยายาม

ครว้นออก — ในตอนเขียน "ออก" จริง ๆ ไม่
 ใช้ "โอก" เหมือนตอนต้น ๆ จึงทำให้เห็นว่า ความใน
 ตอนท้ายเขียนในระยะเวลาห่างจากตอนต้นหลายปี

รอด — คดออก, ฝัน, เถยไป

ด้ระหวง — พิจาร

สองแคว — พิษณุโลก

ลุมพรายส์คว — ลุ่มน้ำป่าสัก

เท้าฝั่งของ — กระทบถึงฝั่งแม่น้ำโขง (เท้า คือ

เจ้าพนักงานหอสมุด

ตราบเท่า, กระจังถึง มีใช้มาข้างต้นแล้ว)

เป็นที่แถว — เป็นที่คู่

คนที — อยู่ระหว่างกำแพงเพชร กับนครสวรรค์

พระบาง — นครสวรรค์

แพรง — เมืองสวรรค์ (อำเภอ)

ชื่อเมืองที่อยู่ภายหลังเมืองฉอด ตรงที่ตัว

อักษรหายไปนั้น มีตัว "น" เหลืออยู่ตัวหนึ่งเป็นตัว

ท้าย ไม่ได้ความว่าเมืองอะไร

หงส์ลาดดี ในจารึกนี้ เขียน หงส์ลาด

ต่อจากคำว่า เมือง ม่าน ชื่อเมืองดบหาย เหลือ

ตัว "น" อยู่ตัวหนึ่งเป็นตัวต้น บางทีจะเป็นเมือง

ม่าน ล้วนเมืองม่าน นั้น ไม่แน่ทำอะไร

เมืองพดด้ — อยู่ริมแม่น้ำน่านตอนเหนือ

ชะวา — ไม่ใช่แซกชะวา เป็นชื่อเมืองหลวงพระ

บางซึ่งเดิมเรียกว่า บ้านซ่าว และคำว่า ชวา ก็มา

จากคำว่า ซ่าว นั้นเอง.

บอกแก้คำผิด

ด้านที่	บันทึกที่	คำว่า	แก้เป็น
๑	๔	นอต	นอต
"	๕	ขวา	ขวา
"	๖	เข้า	เข้า
"	๒๓	เลออ	เสื่อ
"	๓๒	ห็นน	ห็นน
๒	๔	กั	กั
"	๗	แตง	แตง
"	๑๗	เข้า	เข้า
"	๒๒	เข้า ุด	เข้ามา ุด
"	๒๕	บดก	บดก
"	๓๐	แฉ่	แฉ่
๓	๗	ไก	ใน
	๑๒	ห้วง	ห้วง

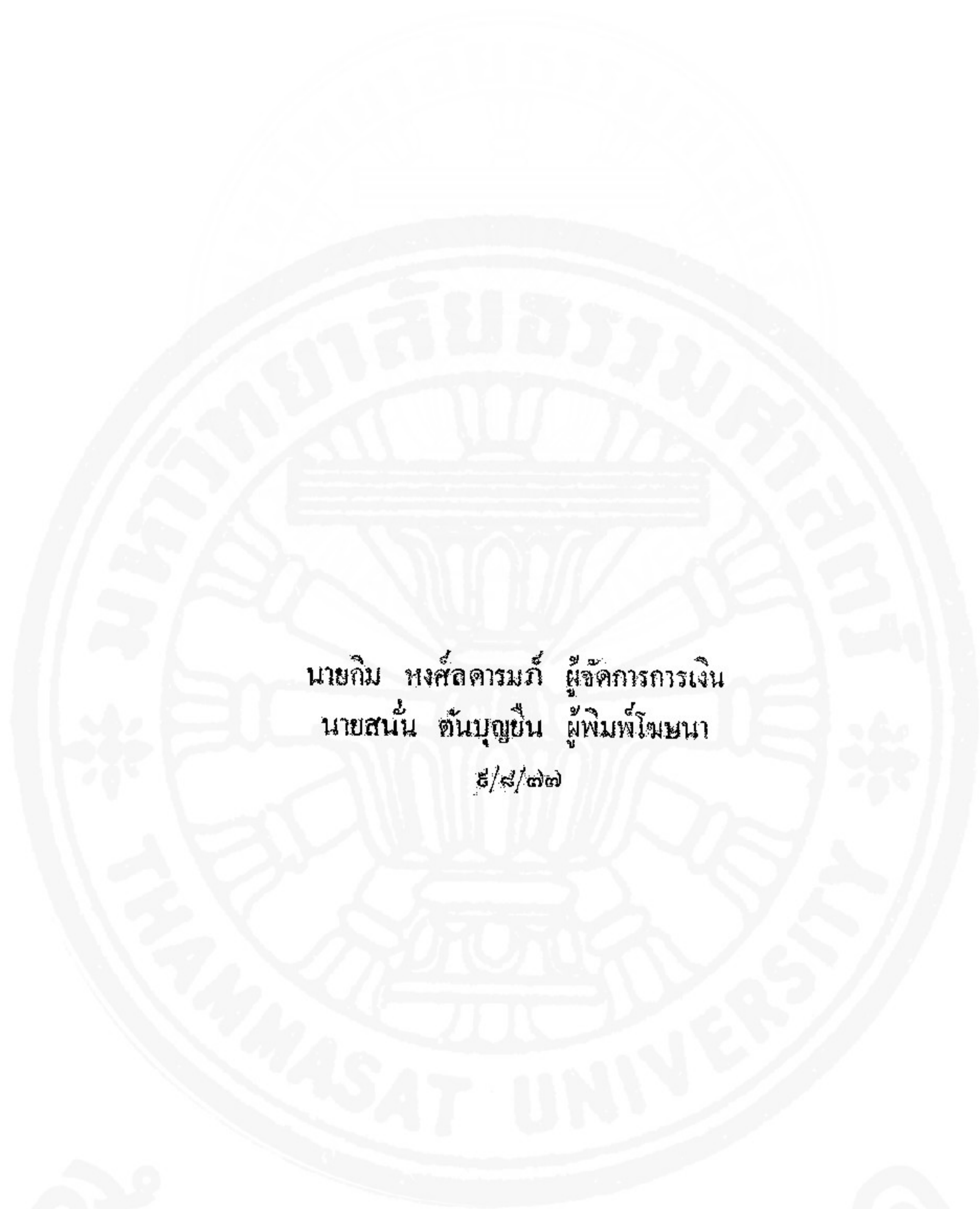

ผู้อำนวยการหอสมุด

ด้านที่	บันทึกที่	คำว่า	แก่เป็น
๔	๓	ฟ้า	ฟ้า
"	"	ฎ	ฎ
"	๕	จ	จ
"	๘	แล้ว	แล้ว
"	๑๕	เป๋อง	เป๋ง
"	๒๓	หงสาพัด	หงสาพัด
"	๒๕	ฟง	ฟง
"	๒๖	เป (น ัก)	เป (น ัก)

ผู้อำนวยการหอสมุด

นายกิม หงส์ตติธรรมภักดิ์ ผู้จัดการการเงิน

นายสนั่น ตันบุญขึ้น ผู้พิมพ์โฆษณา

๕/๘/๖๖

ผู้อำนวยการหอสมุด